

Gospodin Jovan Pejović, advokat

Četvrto odjeljenje

Aplikacija br.5995/06

Šabanović protiv Crne Gore i Srbije

Poštovani gospodine,

U skladu sa Pravilom 77 §§ 2 i 3 Pravilnika Suda, dostavljam vam kopiju presude u gore navedenom slučaju. Ovo obavještenje je sastavni dio dostave presude.

Presuda je sada dostupna na Internet sajtu Suda (<http://www.echr.coe.int>).

Skrenuo bih vam pažnju na okolnosti pod kojima će presuda postati konačna (Članovi 42 i 44 § 2 Konvencije). Skrećemo vam pažnju da bilo kakav zahtjev za upućivanje ove presude Velikom Vijeću mora biti propisno obrazložen i dostavljen Registru u roku od tri mjeseca od današnjeg datuma (vidjeti Kovačić i ostali protiv Slovenije (GC), nos.44574/98, 45133/98 i 48316/99, § 197, 3.oktobar 2008.). Ako je slučaj vašeg klijenta argumentovano „poseban“ i predstavlja „ozbiljno pitanje“ u smislu Člana 43 Konvencije i želi da bude proslijeđeno Velikom Vijeću, njegov zahtjev mora biti dostavljen na jednom od službenih jezika Suda, Engleskom ili Francuskom, osim u slučaju ako je traženo i dobijeno odobrenje od Predsjednika Odjeljenja da se koristi neki drugi jezik.

S poštovanjem,
T.L.Early
Sekretar odjeljenja

Prilog: Presuda

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ČETVRTO ODJELJENJE

SLUČAJ ŠABANOVIĆ PROTIV CRNE GORE I SRBIJE
(Aplikacija br.5995/06)

PRESUDA

STRASBOURG

31. Maj 2011.

Ova presuda će postati konačna pod uslovima propisanim u Članu 44 § 2 Konvencije. Podložna je reviziji.

U slučaju Šabanović protiv Crne Gore i Srbije,

Evropski Sud za Ljudska Prava (Četvrto odjeljenje), zasjeda kao Vijeće sastavljeno od:

Nocolas Bratza, *Predsjednik,*

Lech Garlicki,

Ljiljana Mijović,

Paivi Hirvela,

Ledi Bianku,

Zdravka Kalaydjieva,

Nebojša vučinić, *sudije*

i Lawrence Early, *Sekretar odjeljenja,*

razmotrivši slučaj 10.maja 2011.g. donose sledeću presudu, koja je usvojena tog dana:

POSTUPAK

1. Slučaj je dostavljen aplikacijom (br.5995/06) protiv Crne Gore i Srbije predat Sudu po Članu 34 Konvencije o zaštiti ljudskih pravi i elementarnih sloboda („Konvencija“) od strane državljanina Crne Gore gospodina Zorana Šabanovića („aplikant“), 19.januara 2006.g.
2. Aplikanta je zastupao gospodin J. Pejović, advokat iz Herceg Novog. Vladu Crne Gore („Vlada“) je zastupao njihov Zastupnik gospodin Z.Pažin.
3. Aplikant se žalio po Članu 10 Konvencije na kršenje njegovog prava na slobodu izražavanja koje je počinjeno izrečenom mu presudom.
4. 19.Aprila 2010.g. Predsjednik Četvrtog Odsjeka je odlučio da obavijesti Vladu o aplikaciji. Takođe je odlučeno da se istovremeno procijeni prihvatljivost i suštinu aplikacije (Član 29 § 1).

ČINJENICE

I.OKOLNOSTI SLUČAJA

5. Aplikant je rođen 1954.g i živi u Herceg Novom.
6. Činjenice iz slučaja, koje su dostavile strane u postupku, mogu biti sumirane na sledeći način.

1. Novinski članak i konferencija za novinare koja je slijedila

7. 06. Februara 2003.g. crnogorski dnevni list je objavio članak o kvalitetu vode u Herceg Novom, pod naslovom „Slavine pune bakterija“. U članku se tvrdilo da sva izvorišta sadrže razne bakterije. Ove tvrdnje su bile bazirane na izvještaju Instituta za zdravlje Crne Gore, koji je izdat na zahtjev Glavnog republičkog vodoprivrednog inspektora („Glavni inspektor“) kako se čini radi ispitivanja mogućnosti priključenja dodatnih izvorišta na vodovodnu mrežu. Isti članak je sadržao i izjavu aplikanta, u to vrijeme direktora JP „Vodovod i kanalizacija“ („Vodovod“) i člana Socijalističke Narodne Partije (SNP) □, da nije upoznat sa pomenutim analizama, ali da se voda redovno testira i uvijek filtrira prije puštanja u sistem.

8. Istog dana aplikant je održao konferenciju za novinare kao odgovor na gore pomenuti članak. Aplikant je izjavio, kao prvo, da se sva voda filtrira prije puštanja u sistem za vodosnabdijevanje tako da je bezbjedna za korištenje. Kao drugo, da Glavni inspektor promoviše interese dvije privatne firme koje su već bile dobile koncesije nad dodatnim izvorištima, i kao poslednje, da je Glavni inspektor instruisan od strane Demokratske partije Socijalista (DPS)² da tako postupa, i da su pomenute firme koncesije dobile na nezakonit način. Izjava je bila objavljena u nekoliko dnevnih listova.

2. Sudski postupci

9. 07. Aprila 2003.g. Glavni inspektor je podnio privatnu krivičnu tužbu za klevetu protiv aplikanta, tvrđići da su aplikantove izjave bile netačne i time štetne za njegovu čast i ugled.

10. 04. Septembra 2003.g. u Osnovnom sudu u Podgorici je održana prva rasprava tokom koje je aplikant rekao da njegova izjava nije bila kleveta, već „vrijednosni sud, što može i dokazati“. On je izjavio da je bio obaviješten o rezultatima analiza vode tri dana poslije konferencije za novinare, i analize jasno pokazuju da je voda i sistema za vodosnabdijevanje neophodnog kvaliteta i da ne predstavlja opasnost za zdravlje. On je objasnio da su očigledno postojala dva izvještaja, jedan o izvorištima i drugi o filtriranoj vodi. On nije osporavao pravo Glavnog inspektora da zahtijeva analizu vode, jer je njegova dužnost da tako postupa, ali aplikant nije smatrao da su analize nefiltrirane vode trebale biti objavljene već naprotiv one filtrirane. Konačno, on je predložio da sud pročita članak „Slavine pune bakterija“ da bi razumjeli kontekst u kome je sporna izjava data, i da treba pribaviti podatke o ostalim postupcima koji su tada bili u toku između Vodovoda i dvije pomenute privatne kompanije.

1. SNP je opoziciona partija na državnom nivou

2. DPS je glavni partner u vladajućoj koaliciji na državnom nivou

11. Na istoj raspravi Sud je saslušao i Glavnog inspektora. On je izjavio da je uvijek radio profesionalno i da nije postupao po bilo čijim nalogima, i da je i on lično napisao krivičnu prijavu protiv jedne od dvije pomenute firme. Rekao je da je naredio sporne analize pošto se konsultovao sa Ministrom koji ga je podržao u tome. Naglasio je da novinski članak nema nikakve veze sa njim jer novine pišu po soptvenom nahođenju, iako su ga kontaktirali kako bi dobili podatke. Međutim, njega nije zanimalo šta su novine pisale na tu temu niti zašto nisu objavili rezultate tretirane vode, jer je njegov cilj bio da dokaže da je voda sa određenog izvorišta adekvatnog kvaliteta i da može biti korištena.

12. Istog dana Sud je aplikanta proglasio krivim i osudio ga na tri mjeseca zatvora. Ova kazna je bila uslovna i ne bi trebala biti izvršena ukoliko aplikant ne napravi neko krivično djelo u roku od dvije godine.

13. Tokom suđenja samo sledeća rečenica je mogla biti smatrana klevetom to jest „netačnom“ i „štetnom za čast i ugled privatnog tužioca“:

„ Inspektor (...) radi u interesu i po nalogu (dvije firme), kako je naređeno iz DPS“.

14. U svom obrazloženju Sud je konstatovao da izjava aplikanta nije bila zasnovana na činjenicama i odbacio aplikantovu odbranu da se radi o običnom vrijednosnom sudu. Po mišljenju Suda aplikant je bio svjestan da bi mogao povrijediti čast i ugled privatnog tužitelja tako da je imao klevetničke namjere. Sud je odbio da pročita novinski članak i da traži na uvid spise postupaka koje je naveo aplikant jer bi to samo odložilo postupak, a u svakom slučaju, ništa od toga nije relevantno za ovaj slučaj.

15. Aplikant je kasnije uložio žalbu (nepoznat datum). On je izjavio da je, prvo, Glavni inspektor zahtijevao pomenute analize kako bi ispitao mogućnost povezivanja izvorišta, koja su dodijeljena dvijema privatnim firmama, na vodovodnu mrežu. Kao drugo, postojale su dvije analize vode, prije i poslije tretmana, ali je Glavni inspektor novinarima dostavio samo rezultate analize netretirane vode. Kao treće, Glavni inspektor nije reagovao na dezinformišući naslov novinskog članka, koji tvrdi da su slavine pune bakterija jer „nije bio zainteresovan“. Kao četvrto, Sud je odbio da pročita novinski članak bez koga je nemoguće zaključiti da je njegova namjera bila da okleveće privatnog tužitelja. Na kraju, on ne smatra da je kleveta reći da „državni službenik radi po nalogima vladajuće partije“, ili da njegov odgovor na takav članak može biti shvaćen kao kleveta na račun privatnog tužitelja.

16. 01. Novembra 2005.g. presuda od 04. septembra 2003.g. je upućena Višem sudu u Podgorici koji je u potpunosti potvrdio presudu Osnovnog suda. Na ovu presudu nije podnijeta žalba sudu Srbije i Crne Gore (vidi paragraf 17-18 i 29 ispod).

II. RELEVANTNI DOMAĆI ZAKONI

A. Ustavna povelja državne zajednice Srbija i Crna Gora, objavljena u Službenom listu Srbije i Crne Gore br.1/03

17. Član 9 § 1

18. Član 46

B. Ustav Republike Crne Gore objavljen u Službenom listu Republike Crne Gore br.48/92

19. Član 34 § 2

20. Član 35 § 2

C. Krivični zakon Republike Crne Gore objavljen u Službenom listu Republike Crne Gore br.42/93, 14/94, 27/94, 30/02, 56/03

21. Član 76 §§ 1,2 i 4

Član 80 § 1

D. Osnovni krivični zakon objavljen u Službenom listu SFRJ br. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90, 54/90, i Službenom listu Federativne Republike Jugoslavije br. 35/92, 37/93, 24/94

22. Član 51

Član 52 § 1

Član 53 § 4

Član 54 §§ 1 i 2

III. MEĐUNARODNA DOKUMENTA NA KOJE SE POZVALA VLADA

23. Vlada se pozvala, između ostalog, na Konvenciju o Pristupu Informacijama, Javnom Učešću u Odlučivanju i Pristupu Pravdi u Pitanjima Životne Sredine (usvojena od UNECE- Ekonomska Komisija Ujedinjenih Nacija za Evropu- 25.juna 1998).

24. Član 5 § 1(c) te konvencije propisuje da u slučaju bilo kakve neposredne opasnosti po ljudsko zdravlje ili životnu sredinu, izazvane ljudskim djelovanjem ili prirodnim putem, sve informacije koje mogu doprinijeti da se preduzmu mjere da se spriječi ili ublaži šteta koje može nastati, a u posjedu su državnih organa, moraju se odmah i bez odlaganja objaviti dijelu populacije koji bi mogao biti ugrožen.

IV. OSTALA RELEVANTNA DOKUMENTA

25. 04. Oktobra 2007.g. Parlament Savjeta Evrope je usvojio Rezoluciju 1577 (2007) „Prema dekriminalizaciji klevete, u kojoj državama članicama, koje još uvijek imaju zatvorske kazne za klevetu, čak i ako se realno ne sprovode, preporučuje da ih ukinu bez odlaganja.

PRAVO

I. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 10 KONVENCIJE

26. Aplikant se žalio po Članu 10 Konvencije na povredu njegovog prava na slobodu izražavanja, koje je povrijeđeno izrečenom mu kaznom. Član 10 kako slijedi:

„1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu zastupanja mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez miješanja državnih vlasti i bez obzira na granice...

2. Korištenje ovih sloboda, s obzirom da sa sobom nosi obaveze i odgovornosti, može biti podložno, formalnostima, uslovima, ograničenjima i kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu...radi zaštite ugleda i prava drugih...”

A. Prihvatljivost

1. *Kompatibilnost ratione personae*

27. Aplikant se žalio protiv i Crne Gore i Srbije.

28. Sud je obratio pažnju na činjenicu da su obje države članice tadašnje državne zajednice Srbija i Crna Gora bile odgovorne za zaštitu ljudskih prava na svojoj teritoriji (vidi paragraf 17 iznad). Uzevši u obzir činjenicu da je cjelokupan sudski proces vođen usključivo u okviru kompetencije crnogorskih sudova, Sud pronalazi da je aplikantova žalba u odnosu na Crnu Goru kompatibilan *ratione personae* u skladu sa propisima Konvencije. Iz istog razloga, međutim, ova žalba u odnosu na Srbiju je nekompatibilan *ratione personae*, u smislu Člana 35 § 3, i mora biti odbijena u skladu sa Članom 35 § 4 Konvencije.

2. *Zaključak*

29. Sud se već uvjerio da je žalba Sudu Srbije i Crne Gore neefikasan pravni lijek (vidi Matijašević protiv Srbije br.23037/04, § 37, ECHR 2006-X). Sud konstatuje da Vlada Crne Gore nije dala primjedbe u pogledu prihvatljivosti aplikacije u smislu Člana 35 § 1 Konvencije. Sud smatra da je aplikantova žalba u pogledu Crne Gore osnovana u smislu Člana 35 § 3 Konvencije. Takođe pronalazi da nije neprihvatljiva ni po kom drugom osnovu. Stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Suština

1. Podnesci strana u postupku

30. Vlada je ostala pri stavu da je aplikantova izjava bila iznošenje činjenica a ne vrednosni sud, jer je i aplikant lično izjavio da to može dokazati, s obzirom da vrijednosni sud nije podložan dokazivanju (vidi paragraf 10 iznad). Nadalje, čak i kad izjava može biti prepoznata kao vrednosni sud mora biti zasnovana na odgovarajućoj činjeničnoj osnovi.

31. Vlada je ponovila da nije bilo potrebe da aplikant odgovara na novinski članak na konferenciji za novinare jer je već odgovorio u samom članku (vidi paragraf 7 iznad). Aplikant je zloupotrebio svoju slobodu izražavanja usmjerivši javnu raspravu prema Glavnom Inspektoru, sa primarnim ciljem da ga diskredituje i predstavi kao korumpiranog.

32. Vlada se zatim pozvala na razna međunarodna dokumenta, posebno na UNECE Konvenciju o Pristupu Informacijama, Javnom Učešću u Odlučivanju i Pristupu Pravdi u Pitanjima Životne Sredine, koja između ostalog propisuje da u slučaju bilo kakve neposredne opasnosti po ljudsko zdravlje ili životnu sredinu, izazvane ljudskim djelovanjem ili prirodnim putem, sve informacije koje mogu doprinijeti da se preduzmu mjere da se spriječi ili ublaži šteta koja može nastati, a u posjedu su državnih organa, moraju se odmah i bez odlaganja objaviti dijelu populacije koji bi njome mogao biti ugrožen (vidi paragraf 23 i 24 iznad).

33. Vlada je ponovila da sloboda izražavanja sa sobom nosi pravo na primanje informacije, i da je u javnom interesu da ta informacija bude istinita posebno kada je vezana za problematiku kao što je kvalitet vode za piće.

34. Na kraju, Vlada je zaključila da je ograničenje slobode izražavanja u ovakvom slučaju bilo neophodno u jednom demokratskom društvu, da je izrečena kazna bila proporcionalna očiglednoj namjeri i da zbog toga nije bilo kršenja člana 10 Konvencije.

35. Komentari aplikanta su predati sa zakašnjenjem i zbog toga nisu uzeti u spise predmeta.

2. Procjena Suda

36. Kao što Sud često napominje, sloboda izražavanja sadržana u Članu 10 čini jedan od osnova demokratskog društva. Sadržaj paragrafa 2 tog Člana je primjenjiv ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su rado primljene ili se smatraju neuvredljivim, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju (*vidi, između mnogih, Castells protiv Španije, 23.april 1992., §42, Serija A br.236, i Vogt protiv Njemačke, 26.septembar 1995., § 52, Serija A, br.323*).

37. Sud je i ranije podržavao pravo na davanje informacija u službi javnog interesa čak i kada te izjave uključuju netačne i uznemiravajuće izjave o privatnim osobama (*vidi, mutatis mutandis, Bladet Tromso and Stensaas protiv Norveške (GC),br.21980/93, ECHR 1999-III*) i naglašavao da treba uzeti u obzir dali se sporne izjave odnose na privatni život osobe ili njeno ponašanje i stavove kao službenog lica (*vidi Dalban protiv Rumunije (GC) br. 28114/95, § 50, ECHR 1999-VI*). Sud potsjeća, vezano za ovaj slučaj, da je granica prihvatljivosti kritika veća za više civilne službenike u funkciji službenih lica nego za privatne osobe (*vidi Thoma protiv Luksemburga, br.38432/97, § 47, ECHR 2001- III; Pedersen and Baadsgaard Protiv Danske (GC), br.49017/99, § 80,ECHR 2004_XI; Mamere protiv Francuske, br.12697/03, § 27, ECHR 2006-XIII; i Dyundin protiv Rusije, br.37406/03, § 26, 14 oktobar 2008.*).

38. U svojoj praksi Sud je pravio razliku između iznošenja činjenica i vrijednosnih sudova. Dok postojanje činjenica može biti dokazano, istinitost vrijednosnih sudova nije podložna dokazivanju. Kada izjava postaje vrijednosni sud proporcionalnost miješanja može zavisiti od toga dali postoji dovoljna zasnovanost na činjenicama sporne izjave, jer i vrijednosni sud bez ikakve činjenične osnove može biti pretjeran (*vidi, između ostalih, Steel i Morris protiv UK, br.68416/01, § 87, ECHR 2005-II*).

39. Na kraju, Sud konstatuje da priroda i strogost izrečene kazne, kao i „odmjerenost“ i „sposobnost“ prosuđivanja nacionalnih sudova, su od posebnog značaja kada treba procijeniti proporcionalnost reagovanja po Članu 10 § 2 (*vidi Cumpăna i Mazare protiv Rumunije (GC), br.33348//96, § 111, ECHR 2004, i Zana protiv Turske, 25.novembar 1997, § 51, Izvještaj o presudama i odlukama 1997-VII*), i neprestano ponavlja da Vlade uvijek moraju pokazati suzdržanost u služenju krivičnim sankcijama, posebno kada postoje druga sredstva za namirenje (*vidi Castells protiv Španije, citirano iznad§ 46*).

40. Vraćajući se ovom slučaju, Sud konstatuje da je konačna presuda u ovom slučaju očigledno narušila aplikantovo pravo na slobodu govora. Pošto je proglašenje krivim zasnovano na Krivičnom

zakoniku, ovu povredu treba smatrati „propisanom zakonom“ u smislu Člana 10 § 2 (vidi paragraf 21 iznad). Nadalje, Presuda u ovom slučaju je bila usvojena u svrhu ostvarenja legitimnog cilja to jest „radi zaštite ugleda drugih“. Strane u postupku nisu osporavale ove nalaze. Ono što ostaje da bude razriješeno je dali je miješanje „neophodno u jednom demokratskom društvu“ ili drugim riječima, dali je krivična kazna proporcionalna legitimnom cilju.

41. U ovom pogledu Sud prvo konstatuje da je aplikant odgovarao na novinski članak čiji naslov implicira da je voda za piće zagađena raznim bakterijama. Činjenica da je aplikant kao direktor Vodovoda smatrao svojom obavezom da odgovori na takav članak je razumljiva. Kao drugo, glavni cilj organizovanja konferencije za novinare je bio da se javnost obavijesti da je voda koja se pušta u sistem filtrirana i bezbjedna za upotrebu. Kao treće, i ako je kritikovao Glavnog Inspektora, ta kritika se odnosila na njegovo ponašanje kao službenog lica, a ne na njegov privatni život. Kao što je gore navedeno, granica prihvatljivosti kritika je veća za više civilne službenike u funkciji državnih službenika nego za privatne osobe (vidi paragraf 37 iznad). Za Sud, aplikantove primjedbe, iako je prihvaćeno da su bile iznošenje činjenica prije nego vrijednosni sud, nisu neutemeljen napad na Glavnog Inspektora već, iz aplikantove perspektive, žustro pojašnjenje sporne problematike od velikog javnog interesa.

42. Nadalje, Sud konstatuje da su domaći sudovi, uprkos aplikantovom zahtjevu da to urade, propustili da stave njegove primjedbe u širi kontekst, to jest raspravu o kvalitetu vode za piće u tom kraju. U pogledu ovog prilično restriktivnog pristupa materiji, teško da se može reći da su obrazloženja data od strane domaćih sudova relevantna i zadovoljavajuća.

43. Na kraju, Sud podsjeća da dok korištenje krivičnih sankcija u slučajevima klevete nije samo po sebi nesrazmjerno, priroda i strogost dosuđenih kazni su faktori koje treba uzeti u razmatranje. U tom pogledu Sud takođe podsjeća na Rezoluciju Savjeta Evrope koja je u međuvremenu usvojena, u kojoj se državama članicama, koje još uvijek imaju zatvorske kazne za klevetu, čak i ako se realno ne sprovode, preporučuje da ih ukinu bez odlaganja {vidi paragraf 25 iznad}. U ovom slučaju, Sud sa zabrinutošću konstatuje da je aplikantu dodijeljena uslovna kazna, koja pod određenim okolnostima može biti preinačena u zatvorsku kaznu {vidi paragrafe 12 i 22, posebno sekciju 54 ovdje navedenu}.

44. U pogledu gore navedenog, posebno imajući na umu ozbiljnost pomenutih krivičnih sankcija i potvrđujući svoju dugoročnu praksu da je mali opseg člana 10 § 2 Konvencije da bi se ograničile debate o pitanjima od javnog interesa, Sud nalazi da intervencija u ovom slučaju nije bila neophodna u jednom demokratskom društvu. U skladu sa tim, došlo je do povrede Člana 10 Konvencije.

II. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

45. Član 41 Konvencije propisuje:

„ Ako Sud pronađe da je došlo do povrede Konvencije ili Protokola, i ako unutrašnji zakon Potpisnice Ugovora dozvoljava da bude izvršena samo djelimična nadoknada, Sud će ako je potrebno omogućiti pravednu nadoknadu oštećenoj strani“.

46. Aplikant je zahtijevao odštetu i nadoknadu troškova u ukupnom iznosu od 100,000 Eura po isteku roka za predaju zahtjeva po Članu 41.

47. Vlada je osporila aplikantov zahtjev kao nepravovremen, neosnovan, neprimjereno visok i da odstupa od Sudskog običajnog prava.

48. Sud konstatuje da je aplikantov zahtjev za pravednu nadoknadu predat 08.decembra 2010.g. mjesec dana po isteku roka koji je bio do 08.novembra 2010.g. Sud dalje konstatuje da aplikant nije iznio nikakav opravdan razlog za neispunjavanje zahtjeva iz Pravila 60 § 2 Pravilnika Suda. U ovim okolnostima Sud smatra da njegov zahtjev treba biti odbijen.

IZ OVIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* aplikaciju u pogledu Crne Gore prihvatljivom, a aplikaciju u pogledu Srbije neprihvatljivom;

2. *Smatra* da je došlo do povrede Člana 10 Konvencije od strane Crne Gore;

3. *Odbija* aplikantov zahtjev za pravednu nadoknadu.

Sačinjeno na Engleskom jeziku, i objavljeno u pisnoj formi 31. maja 2011.g.u skladu sa Pravilom 77§§ 2 i 3 Pravilnika Suda.

Lawrence Early
Sekretar

Nicolas Bratza
Predsjednik